

Petraşevski Topluluğu ve Şairleri

The Circle and the Poets of Petrashevsky

Sevgi ILICA¹

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 24.04.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 01.07.2022

Doi: 10.48146/odusobiad.1136183

Atf / Citation: : Ilıca, S., (2022). "Petraşevski Topluluğu ve Şairleri" ODÜSOBİAD 12 (3), 2659- 2680 Doi: 10.48146/odusobiad.1136183

Öz

1840'lı yıllarda Saint- Petersburg'ta faaliyet gösteren Petraşevski topluluğu, Rus edebiyatı ve felsefesine önemli katkı sağlar. Öğrenci, memur, şair, düşünür, tüccar ve asker gibi farklı mesleki alanlardan gelen topluluk üyeleri, çarlık ve serflik sistemini şiddetle kınar. Petraşevski üyeleri ütopyik sosyalist görüşlerini, temel olarak Fransız düşünür François Marie Charles Fourier ve Rus düşünür Vissarion Grigoryeviç Belinski'nin edebî ve siyasî kuramları üzerinden geliştirirler. Üyeler, her cuma akşamı topluluk lideri Mihail Vasilyeviç Butaşeviç-Petraşevski'nin Petersburg'taki evinde bir araya gelerek güncel, sosyal, siyasî, edebî, dinî ve felsefî meseleleri tartışır. Petraşevski üyeleri mevcut yönetimi devirmek için plan yaparlar. Topluluğun en önemli propaganda araçlarından birisi şiidir. Petraşevski şairleri, şiiir vasıtasıyla çağdaş ve özgürlükçü fikirlerini halka benimsetmeyi amaçlar; fakat Çar I.Nikolay'ın baskıcı yönetimi şairlerin eylem ve söylemlerini kısıtlar. Petraşevski şairleri Aleksey Pleşçeyev ve Dmitriy Ahşarumov şiiirlerinde özgür, bağımsız, adil, eşit ve mutlu bir geleceğin hayallerini kurarlar. Sergey Durov'un şiiirlerinde ise yaşadığı dönemdeki memnuniyetsizlik, hayal kırıklığı, pesimizm, çaresizlik ve umutsuzluk ön plana çıkar. Petraşevskilerin eserlerinde gerçekçi bir üslupla yer alan sosyal, siyasî ve düşünsel olgular dönem Rusya'sının tarihine tanıklık etmesi bakımından önem arz eder. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı Petraşevski topluluğunun gelişim ve dağılım süreci, Petraşevski üyelerinin siyasî, edebî ve felsefî görüşlerini ele almak ve sözü geçen Petraşevski şairlerinin eserlerini incelemektir. İnceleme, betimleyici ve tarihsel yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, Petraşevski şairlerinin çarlık ve serflik karşıtı şiiirlerinin Rusya'da dönemin özgürlükçü ve sosyalist siyasî ideolojilerine ve 1840'lı yıllarda adalet arayışındaki aydın gençlerin zorlu mücadelelerine ışık tuttuğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Petraşevski, I. Nikolay, serflik, sosyalizm, özgürlük, adalet.

Abstract

The circle of Petrashevsky, getting into the act in 1840s in Petersburg, makes a notable contribution to Russian literature and philosophy. The members of the circle, composed of different professional fields like student, officer, poet, writer, philosopher, merchant and soldier, vociferously condemn the system of tsardom and serfdom. The members of Petrashevsky develop their utopian socialist views majorly on the theories of the French philosopher

¹ Arş. Gör. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı ABD, E-mail: silica@mehmetakif.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5908-8487

François Marie Charles Fourier and the Russian philosopher Vissarion Grigorevich Belinsky. Meeting up every Friday night in the house of the circle leader Mikhail Vasilevich Butashevich-Petrashevsky in Petersburg, the members discuss current social, political, literary, religious and philosophical issues. The members of Petrashevsky circle plan to overthrow the existing regime. One of the most important propaganda organs of the circle of Petrashevsky is poetry. The poets of Petrashevsky aim to infuse their modern and liberal thoughts into the public; however, Tsar Nicholas I's authoritarian government restricts poets' actions and discourse. The Petrashevsky poets Aleksei Pleshcheyev' and Dmitry Achsharumov dream of an independent, equal, a fair and happy future in their poems. In Sergei Durov's poems, dissatisfaction, disappointment, pessimism, desperation and hopelessness towards his period come into prominence. The social, political and ideational cases in the works of Petrashevsky with a realistic style have importance in terms of the fact that they bear witness to that period of Russian history. In this context, the aim of this study is to discuss the development and the disbandment of the circle of Petrashevsky, the political, literary and philosophical views of the members of Petrashevsky and to analyze the works of the aforementioned Petrashevsky poets. The analysis was made by using historical and descriptive method. In conclusion, it is detected that the Petrashevsky poets' poems, opposed to the tsardom and serfdom, shed light on the liberal and socialist political ideologies of that period in Russia and the uphill struggle of the enlightened youth seeking justice in 1840s.

Keywords: Petrashevsky, Nicholas I, serfdom, socialism, liberty, justice.

Giriş

1840'lı yıllar Rusya'da siyasî, ekonomik ve toplumsal tartışmaların hız kazandığı karmaşık bir dönemdir. Bu dönemde François Marie Charles Fourier ve Henri de Saint Simon gibi Fransız düşünürlerin kapitalizm karşıtı sosyalist görüşleri Rusya'da taraftar toplamaya başlar. Ütopik sosyalist olarak nitelendirilen bu düşünürler otokrasinin yok edildiği, bireyciliğin, rekabetin ve özel mülkiyetin ortadan kaldırıldığı bir toplumun hayalini kurar (Jones, 2005: 614).

Rusya'da 1845 yılı itibarıyla etkin olan Petraşevski topluluğu ideolojisini temel olarak sözü geçen Fransız düşünürlerin görüşlerine dayandırır. Topluluk üyeleri cüretkâr eylemleri ve özgürlükçü fikirleri ile Rus felsefe ve edebiyatında iz bırakır. Serflik sisteminin sürdüğü Rus topraklarında Petraşevski taraftarları insanların eşitliğini, kadın özgürlüğünü ve sansürden arındırılmış bağımsız edebiyatı savunurlar. Petraşevskilere göre, adaletin sağlanması için mevcut devlet sistemi kökten değiştirilmelidir. I.Nikolay'ın baskıcı rejimine rağmen cesurca çarlığa ve serfliğe şiddetle karşı çıkan Petraşevskiler Rusya'da "sosyalizmin temsilcilerini" teşkil ederler (Жданов, 1966: 5).

Petraşevski topluluğunun düşünsel eğilimini ve edebî faaliyetlerini araştırmak dönem Rus tarihinin ve edebiyatının incelenmesinde oldukça önemlidir. Etkin oldukları dönemde Batı Avrupa'da gelişim gösteren sosyalizm ideolojisini Rusya'ya getirmeleri açısından oldukça kilit rol üstlenirler. Kurucu Mihail Petraşevski'nin öncülüğünde açılan kütüphane, gerek içerdiği kitap sayısı gerekse kitapların kalitesi açısından dönemin aydınlarına yön verir. Şiirin retorik gücünün bilincinde olan Petraşevskiler, felsefi ve siyasî görüşlerini eserleri aracılığıyla halkla buluştururlar. Bu bağlamda, eserleri yaşadıkları dönemin iktidarına muhalif olmaları sebebiyle yaşadıkları zorlukları ve sosyalist görüşleri içermeleri bakımından incelenmeleri icap olan şiiirlerdir.

Çalışmada, 1840'lı yıllarda ütopik sosyalist düşüncelerin Rusya'da yaygınlaşmasında büyük rol oynayan Petraşevski topluluğunun siyasî, felsefi ve edebî görüşleri genel hatlarıyla aktarılıp başlıca Petraşevski

şairlerinden Pleşçeyev, Ahşarumov ve Durov'un siyasî propaganda aracı olarak kullandıkları muhalif şiirleri incelenmiştir.

Petraşevski Topluluğu

Topluluğun kurucusu ve isim babası Mihail Vasilyeviç Butaşeviç-Petraşevski'nin Petersburg'taki evinde 1845 yılı itibarıyla her Cuma günü düzenlenen gecelerde, yöneticilerini halkın seçtiği yönetim şekli olan cumhuriyetin Rusya'ya getirilmesi meselesi ön plandadır. Rusçada Cuma anlamına gelen *Pyatnitsa* (Пятница) olarak isimlendirilen bu özel ve gizli toplantılarda dünyadaki siyasî gelişmeler, serflik hakları, demokratikleşme süreci, çarlık düzeni, dinî, felsefî ve edebî meseleler masaya yatırılır (Маслин, 2001: 173). Ahşarumov, Aleksandr Balasoglo, Pyotr Verevkin, Vasiliy Golovinskiy, Nikolay Grigoryev, İppolit Debu, Fyodor Dostoyevski, Durov, Aleksandr Yevropeus, Nikolay Kaşkin, Vasiliy Katenev, Fyodor Lvov, Valerian Maykov, Nikolay Mommbelli, Aleksandr Palm, Pleşçeyev, Nikolay Speşnev, Konstantin Timkovskiy, Felix Emanuel Wilhelm Toll ve İvan Yastrjembskiy gibi genç asker, memur, bilim insanı, yazar, şair ve öğrenci bu topluluğun üyeleri arasında yer alır. Petraşevskiler ütöpik sosyalist ideallerini Fransız ütöpik sosyalist düşünür François Marie Charles Fourier, Fransız ütöpik sosyalist düşünür Étienne Cabet, Fransız düşünür ve iktisatçı Henri de Saint Simon, Fransız iktisatçı Pierre-Joseph Proudhon, Rus düşünür ve edebiyat eleştirmeni Vissarion Grigoryeviç Belinski ve Alman düşünür Ludwig Andreas Feuerbach'ın teorileri üzerinden geliştirirler (Еропов, 1988: 62). Rus düşünür Aleksandr İvanoviç Herzen topluluğa dair, "*Petraşevskiler genç, yetenekli, oldukça akıllı ve çok iyi eğitim görmüş kişilerden oluşuyordu.*" (Маслин, 2001: 173) yorumunu getirir.

Petraşevskilerin gizli *Pyatnitsa* toplantıları, takriben gece dokuz on sularında başlar ve geç saatlere dek sürer. Ev sahibi Petraşevski oldukça konuksever biridir. Toplantılarda bol miktarda yiyecek ve çay ikram edilir. Tüm katılımcılar tartışmalar esnasında gönüllerince yiyip içebilirler (Еропов, 1988: 60). Bu suretle Petraşevski'nin demokrasiyi ilk önce kendi evindeki toplantılara getirdiği çıkarımı yapılabilir. Ahşarumov, toplantıları şu sözleriyle nitelendirir:

"Petraşevski toplantıları farklı fikirlerden oluşan ilginç bir kaleydoskoptu. Güncel olaylar, edebiyattaki yenilikler ve şehirdeki söylentiler farklı bakış açılarıyla anlatılırdı. Herkes hiç çekinmeden yüksek sesle konuşurdu. Yastrjembskiy siyasal iktisat konusundaki görüşlerini anlatır, Danilevskiy düşünür Fourier'in sistemini açıklardı. Toplantıların birinde Dostoyevski, Belinski'nin Gogol'e yazdığı mektubu okudu." (Бельчиков, 1936: 7).

Topluluk üyeleri içinde buldukları sosyal ve siyasî şartlarda düşüncelerini gerçekleştirmenin oldukça zor olduğunun farkındadır. Söz gelimi topluluğun kurucusu Petraşevski, Fransız düşünür Fourier'in onuruna düzenledikleri yemekte şu sözleri sarf eder: "*Sosyalizm ve Rusya birbirlerine kurt gibi uluyan iki ayrı kavram... Vazifemiz bu iki ayrı ucu uzlaştırma olmalıdır.*" (Жданов, 1966: 5-6). Bununla birlikte Petraşevski kalkıştıkları işin tehlikelerini de şöyle dile getirir: "*Milleti ezenlere karşı başkaldıran ilk kişiyi ölüm bekler.*" (Еропов, 1988: 217).

Petraşevski fikirlerini yüreктen benimsediği ve Rus insanına geçirmeye çalıştığı Fourier ile ilgili şu sözleri sarf eder: "*Onun yazılarını ilk okuduğumda sanki yeniden doğmuştum. Ben paganım, ama eğer Hristiyan olsaydım, tüm tanrıları yok sayar ve onu tek ilahım yapardım.*" (Семевский, 1922: 171). Petraşevski'nin yakın arkadaşlarından biri ise onun mizacını şu sözlerle anlatır: "*Petraşevski üstün*

iradeli, yüce gönüllü biriydi. Her zaman yeni çıkan yazıları okumakla meşguldü. Yorulmadan çalışırdı." (Проппер, 1907: 57).

Petraşevskiler, çarlığı yıkıp yerine Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu şekilde federal millet birlikleri getirmeyi hedefler. Petraşevski bu konuda şöyle der: *"Şu anki siyasi ve toplumsal yapıyı ölüme mahkûm ettik, hükmü uygulamak gerekir."* (Маслин, 2001: 173). Petraşevskilerin idealleri Ukrayna, Sibirya, Kafkasya ve Polonya'yı özgürleştirmeyi de kapsar (Егоров, 1988: 201). Kendisini *"sosyalizmin en yaşlı propagandacısı"* (Маслин, 2001: 173) olarak nitelendiren topluluk lideri Petraşevski, mevcut sisteme olan memnuniyetsizliğini ise şu sözlerle açığa vurur: *"Düşünmenin olanaksız olduğu pis kokulu vatanımızda sanırım sadece insan gibi nefes almak mümkün!"* (Егоров, 1988: 50). Çar I.Nikolay döneminin baskıcı şartları göz önünde bulundurulduğunda Petraşevskilerin otoriteye karşı cesurca bir araya gelmeleri oldukça şaşırtıcıdır. Öyle ki, uzun yıllar sonra yurt dışından dönüp kendisini Petraşevskilerin arasında bulan genç besteci Anton Rubinsteyn, topluluk üyelerinin anayasa ve parlamentoya dair demokratik söylemlerini duyduğunda hayrete düşer ve şöyle yazar:

"Şaşkınlığımı gizleyemedim. Burada, Rusya'da, buna benzer bir şeyle karşılaşmayı beklemiyordum! Bu tarz düşünceler yurt dışında rahatlıkla dile getirilebiliyor, zira oralarda buna uygun zemin mevcut. Dahası yaşam koşulları ve toplumsal yapı tümüyle farklılıklar içeriyor. Bizde, Rusya'da ise tüm bu ilkeler kendilerine yer bulamazlar." (Жданов, 1966: 6).

Rusya'nın dönemin gereksinimlerini karşılamayan ve yenilikçi beklentilere uymayan köhne serflik sistemi ve çağ dışı kurumları gençler arasında hızla yayılan sosyalist görüşlerle hiçbir açıdan uyumsuz. Petraşevski üyelerinden Verevkin, deneyimledikleri bu zorlu yılları şu sözlerle anlatır: *"Eski toplumsal temellerin yıkıldığı bir dönem yaşıyoruz. Etrafımızdaki her şey yıkılıyor, sallanıyor. Dedelerimiz için kutsal olan eski tanrılar devrildi ve bizim için basit oyuncaklara dönüştüler."* (Поляков, 1964: 12). Öte yandan, Çar mevcut durumu ısrarla sürdürme taraftarıdır. 1840'lı yıllarda İtalya, Almanya, Fransa, Avusturya, Polonya, Romanya ve Macaristan gibi Avrupa ülkelerinde devrim hareketleri baş gösterir. 1848 yılında Paris'te Fransız kralı Louis-Philippe işçilerin ve orta sınıfların başlattığı ayaklanmayla devrilir ve Fransa'da II. Cumhuriyet kurulur (Егоров, 1988: 83). I. Nikolay Avrupa'daki kitlesel harekete ve devrimcilere karşı monarşilere askerî destek göndererek despotluğunu gözler önüne serer. Özgürlükçü hareketin Rusya'da yayılmasının önüne geçmek adına sansür baskısını artırır. Kiev'deki *Kiril- Metodius Kardeşliği (Кирилло-Методиевское братство)* adlı gizli siyasi örgüt kapatılır (Егоров, 1988: 84). Rus tarihçi Vasiliy Klyuçevskiy, I. Nikolay dönemini şu ifadelerle özetler: *"Nikolay hiçbir şeyi değiştirmemeyi, hiçbir alana yenilik getirmemeyi amaç edinmişti. Kanunlar yardımıyla mevcut köhne düzeni sürdürmeyi hedefliyordu."* (2012, 432).

Petraşevski *Sosyalizm Nedir, Açıklaması (Объяснение, что такое социализм)* adlı yazısında coşkuyla savunduğu sosyalizmi şu sözlerle tarif eder:

"Sosyalizm, vapur, lokomotif ya da fotoğraf gibi 19.yüzyılın yeni bir icadı ya da kurnaz bir uydurması değildir. Sosyalizm insan doğasında her zaman var olmuştur. İnsan geliştikçe ve ilerledikçe de sosyalizm var olacaktır. Sosyalizm birkaç kaprisli adamın uydurması değil, tüm insanlığın gelişiminin sonucudur." (Щеголев, 1927: 100).

Petraşevski topluluğu, kısa sürede demokratik bakış açısına sahip aydınların büyük bölümünün sempatisini kazanmayı başarır. Petraşevskiler çarlığın yıkılması ve serfliğin kaldırılması gibi temel ülkülerinin ortak olması yönünden Dekabristlerle benzeştirilir. Yine de, Petraşevskilerin Dekabristlerden çok daha demokratik oldukları bir gerçektir. (Жданов, 1966: 7). Nitekim Rus sosyalist devrimci ve siyasetçi Vladimir İlyiç Ulyanov Lenin 1912 tarihli *Herzen'in Anısına (Памяти Герцена)* adlı çalışmasında Dekabristleri “*Milletten korkunç derecede uzaklardı.*” sözleriyle değerlendirir (1980, 261). Petraşevskilerin aktif olarak faaliyetlerini sürdürdükleri 1845li yıllarda, Dekabristlerin 14 Aralık 1825'te gerçekleştirdiği başarısız devrim eyleminin anıları hâlen tazedir. Dekabristlerin çarlığı kınayan yasaklı şiirleri o günlerde de elden ele dolaşmaya devam eder. Dahası Sibirya'ya sürülen Dekabristlerin bir kısmı hayattadır. Petraşevskiler bu kişilerin izini sürer. Söz gelimi, şair Pleşçeyev 1860 yılında yayımlanan *Dekabrist (Декабрист)* adlı şiirinde artık yaşlı ve hâlâ hayatta olan Dekabristlerin geleceğe yönelik umutlarını henüz kaybetmediklerini ve gençliklerindeki özgürlükçü ruhu hâlen taşıdıklarını aktarır. Pleşçeyev, 16 Ekim 1859 tarihinde Nikolay Aleksandroviç Dobrolyubov'a gönderdiği mektupta söz konusu şiirle ilgili şunları söyler: “*Bu şiiri yazma fikri uzun yıllar eziyet çekmelerine rağmen gerçeğe olan inanç ve sevgilerindeki dinçliği koruyabilen Dekabristlerle ilgili yaptığımız bir sohbetten sonra ortaya çıktı.*” (Поляков, 1964: 382). Şiirin tam metni şöyledir:

“Balodaki yaylı çalgının sesinin eşliğinde
Zıplamayı ve dönmeyi unutmuş,
Kır saçlı ihtiyarın etrafına üşüşüyor
Ateşli gençlik.
Gençlik onunla konuşmaya kalkışıyor,
Ve o her zaman endişe duyan gençliği
Heyecanlandıran, sürükleyen
Cevap veriyor her şeye.
Asık suratlı çenesinde
Uzun yıllar süren acıların izi olsa da,
Bakışları yaşlı düşüncelerle değil,
Hâlâ canlılıkla parlıyor.
Gerçeğin ve iyiliğin öğretisine
Bilmez aşırı düşmanlık gütmeyi;
Arzu edilen zamanın yeni bir hayatla
Geleceğine inanır.

...

İhtiyarın kır saçlarına hayranlıkla bakarken,
Onun konuşmalarından etkilenen
Gençler şöyle dediler: ‘Yıllar
Onu yaşlandırmış, ama ruhen değil!’
Yaşlılık döneminde duygularının tüm tazeliğini
Koruyabilen,
Ruhunun gücünü

*(Забывши прыгать и кружиться
Под звуки бального смычка,
Вот юность пылкая теснится
Вокруг седого старика.
С ним в разговор она вступает,
И отзыв он дает на всё,
Что так волнует, увлекает,
Всегда тревожную, ее.
Хоть на челе его угрюмом
Лежит страданий долгих след,
Но взор его еще согрет
Живой, не старческой думой.
К ученью правды и добра
Не знает он вражды суровой;
Он верит сам, что жизни новой
Придет желанная пора.*

...

*Поражены его речами,
Лобуясь старца сединой,
Твердили юноши: «Летами
Он только стар, но не душой!»
Блажен, кто в старческие годы
Всю свежесть чувства сохранил,
В ком испытанья и невзгоды*

Tecrübe ve dertleriyle öldürmeyen,
Köleliğin değil, özgürlüğün dostu olan,
Gerçeğe olan inancı canlı olan
Ve güçlünün kibirle
İnsanlığın haklarını çiğnemesine
Kaıtsızca bakmayan kutludur.”

Не умертвили духа сил,
Кто друг не рабства, а свободы,
В ком вера в истину жива
И кто бесстрастно не взирает, Как
человечества права
Надменно сильный попирает.) (Поляков,
1964: 142-143).

Petraşevskilerin toplantılarında, 1825 Dekabrist Ayaklanması sıklıkla gündeme taşınır ve Senato Meydanı'ndaki bu eylemin başarısız olmasının sebepleri üzerine düşünülerek ders çıkarmaya çalışılır. Topluluğun kurucusu Petraşevski, kendisini Dekabristlerin halefi var sayar. Dostoyevski 1877 yılına ait *Bir Yazarın Günlüğü (Дневник писателя)* çalışmasında şu benzetmeyi yapar: “Petraşevskiler Dekabristlerle aynı türdendi.” (Бельчиков, 1936: 11). Petraşevskilerin ütöpik sosyalist programları ise Dekabristlerin askerî taktiklerinden oldukça farklıdır. Bunun yanı sıra, Petraşevskiler daha çok subay sınıfından destek gören ve türdeş bir yapıya sahip olan Dekabristlerden çok daha geniş bir yelpazeyi temsil ederler. Topluluğun içinde zengin toprak sahipleri, yazar, profesör, tüccar ve öğrenci gibi farklı çevrelerden kişiler yer alır (Walicki, 2013: 245).

Petraşevski'ye göre, Dekabrist Ayaklanması'nın başarısızlığı yeterince organize olamamaktan kaynaklanır. Bu durumu şu sözleriyle aktarır: “14 Aralık komplosu başarılı olamadı, çünkü esas amaçlarını eylemcilerin çok az bir kısmı biliyordu, geri kalanlar ise gelişigüzel davrandılar.” Neticede, Petraşevski, geçmişten ders çıkararak uzun soluklu çarlık karşıtı bir propaganda planlar (Жданов, 1966: 8). Şair Ahşarumov da geçmişteki hezimete vurgu yaparak dikkatli davranmaları gerektiğini şu şekilde dile getirir: “Yönetim biçimini değiştirmeliyiz, fakat itinalı bir şekilde ve eskisi gibi insanları bir kargaşaya sürüklemeyen... Ezilmiş bir halkı özgür kılmak büyük özen gerektirir.” (Егоров, 1988: 198).

Materyalist ve natüralist felsefeden beslenen Petraşevskiler, düşüncelerini insan merkezli bir eksenle geliştirirler. Başlıca hedeflerini, “İnsanın doğasını ve insanlığın kaderini belirlemek.” teşkil eder. Petraşevskilere göre, “İnsan, kendisi içindir. İnsan, hem mikro kozmos hem de makro kozmostur.” (Маслин, 2001: 174). Petraşevskilerin büyük bölümü Belinski'yi düşünsel lideri kabul eder. Belinski'nin hümanist ve materyalist bakış açısı ve Rusya'ya duyduğu derin sevgi ve bağlılık topluluk üyelerine ilham verir. Şair Pleşçeyev şöyle yazar: “Belinski'nin yazıları sabırsızlıkla beklenirdi. Genç neslin kalbi onun yazılarını bir an önce okuyabilmek için hızla atardı. Biz onun güçlü, ateşli ve enerji dolu sesiyle gerçeğe, bilime ve insanlığa duyduğu muazzam sevgiyi okurduk.” (Кузин, 1988: 29). Belinski'nin temel ideali ise şöyledir: “Toplumda zengin, fakir, çar, köle gibi tezatlıklar yerine kardeşler ve insanlar olacak.” (Орлов и др., 2004: 166). Belinski'nin Rus yazar Nikolay Vasilyeviç Gogol'e gönderdiği 15 Temmuz 1847 tarihli mektubundaki şu ifadeler Petraşevskilerin siyasî ve toplumsal görüşlerine temel oluşturur:

“Rusya, kurtuluşunu mistisizm, çilecilik ya da pietizmde² değil, uygarlığın başarılarında, aydınlanmada ve hümanizmde arıyor. Rusya’nın vaazlara ihtiyacı kalmadı (yeterince dinledi onları!), dualara da ihtiyacı kalmadı (defalarca, yeterince dua etti!). Rusya’nın ihtiyacı olan millette insanlık duygusunun uyanmasıdır. Kilise öğretileri yerine adaletle oluşturulan kurallara ve kanunlara ihtiyacımız var. Rusya’nın şu anki en güncel sorunlarını serfliğin ve bedensel cezaların ortadan kaldırılması oluşturur. Rusya, korkunç bir tablo sergiliyor. İnsanlar birbirlerini satıyor, tıpkı siyahilerin insan olmadıklarını iddia eden kurnaz Amerikalı plantasyon sahipleri gibi.” (Поляков, 1953: 413-414).

Petraşevski, evinde geniş çaplı bir kütüphane kurar. Alman düşünürler Friedrich Engels ve Karl Marks’ın yasaklı kitapları da kütüphanede yer alır. Bu kütüphane dönemin aydınlarını ve öğrencilerini Petraşevski’ye yönlendirir. Ahşarumov, Petraşevski kütüphanesinin önemini şu sözleriyle anlatır:

“Kitaplar elden ele geçiyor, böylece propaganda atasına ulaşıyordu. Kitaplar hevesle okunuyordu. Petraşevski’nin evinden çıkan herkes elinde birkaç kitapla ayrılıyordu. Sonra bu kitaplar geri getiriliyor ve başkaları okuyordu. Farklı alanlarda çok sayıda kitap vardı. Herkes zevkine göre bir kitap buluyordu. Toll, Stein’in ‘Komünizm ve Sosyalizm’ (Kommunismus und Sozialismus’ kitabını, Lvov ise Raspail’in Organik Kimya (Chimie organique) kitabını okumuştur. Ben, Fourier’in Endüstriyel Yeni Dünya (Le Nouveau Monde Industriel) kitabını okudum.” (Евграфов, 1953: 39).

Bunun yanı sıra Petraşevskiler, *Rus Diline Giren Yabancı Sözcüklerin Cep Sözlüğü* (Карманный словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка) adlı bir yayın çıkarırlar. Herzen’in “Tüm Rusya’ya şaşırttı.” (Жданов, 1966: 24) ve Belinski’nin “Muhteşem bir sözlük.” (Евграфов, 1953: 752). sözleriyle değerlendirdiği sözlük biçimindeki bu yayın aracılığıyla Petraşevskiler, sansür engelini kurnazca aşarak, ütopyik sosyalist ve demokratik görüşlerini açığa vurur ve aynı zamanda materyalizm ve sosyalizm propagandası yaparlar. Örneğin, *нация* (millet) sözcüğünün tanımında şu ifade yer alır: “Rusya ve Rusları yüce bir gelecek bekliyor.” (Кириллов, 1845: 221). Petraşevskiler *natüralizm* (натурализм) sözcüğünün tanımı vasıtasıyla ise materyalist felsefi düşüncelerini aktarırlar:

“Natüralizm, geleneğin, vahyin ya da Tanrının işe karışmasının desteği olmaksızın, insanın gerçek yaşamda yalnızca düşünceyle tüm doğal yeteneklerini birlikte ve özgürce geliştirerek sürekli bir mutluluğa erişebileceği inancına dayanan bilimdir. Natüralizm, semavi dinlerde ortaya çıkan tanrı ögesini insanın bir yalanı olarak var sayar.” (Кириллов, 1845: 215).

Yetkililer sözlüğün çarlık ve din karşıtı içeriğinin çok geç farkına varır. Dönemin Eğitim Bakanı Sergey Uvarov sözlüğün derhâl toplatılmasını buyurur. Baskı ise çoktan tükenmiştir (Walicki, 2013: 246).

Petraşevskilerin siyasî ve toplumsal görüşlerinde birlik sağlandığı söylenemez. Genel itibarıyla liberal ve demokratlar olarak ikiye ayrılırlar. Bir bölüm, çarlığa karşı acilen ayaklanma çıkarılması gerektiğini savunurken, diğerleri, yeni bir Pugaçov vakası yaşamaktan çekindiklerini dile getirerek, şartlar olgunlaşana dek sabırla beklemeyi önerirler (Жданов, 1966: 8). Petraşevski ve topluluğun çoğunluğu iradenin tümüyle halkın elinde olduğu cumhuriyet yönetim biçimini savunurken Ahşarumov, ülkenin

² Pietizm, dindarlığın yenilenmesi amacıyla güden Protestan dinî akımıdır. Ruhun selameti için duyguya ve esas olarak ferdi planda ahlaki hayata verdiği önem Pietizm anlayışının belirgin özelliğidir.

gelişimi için kapitalizmin desteklenmesi ve anayasayla denetlenen monarşinin olması gerektiğini ileri sürer (Бельчиков, 1936: 9). Yapısı son derece özgün olan topluluk, farklı görüşler barındırsa da, ülkenin düzenin acilen değiştirilmesi konusunda birleşir (Olca, 2003: 91). Ahşarumov şu sözleriyle ise Pyatnitsa toplantılarının nihai amaçlarını ortaya koyar: *"Toplantılarda din, felsefe ve edebiyat konuşuluyor olsa da en önemli mesele yönetimdi. Hedefimiz sansürsüz basım, adil yargı ve sosyal düzeni Rusya'ya getirmektir."* (Семевский, 1922: 165).

Aynı yıllarda özgürlükçü düşüncelerin yayılmasından çekinen çarlık ise gizli örgütleri belirlemek üzere ajanlarını görevlendirir. İvan Liprandi, Petraşevskilerin toplantılarını keşfeder ve Pyotr Antonelli isimli çalışanını topluluğa ajan olarak sokmayı başarır. Liprandi, Antonelli aracılığıyla Petraşevskileri bir buçuk yıl takip eder. Liprandi'nin çarlığa sunduğu raporunda şu ifadeler yer alır:

"Topluluk üyeleri, kitleleri etkilemek için propaganda yolunu önerdiler. Bu amaçla toplantılarında toplumun her kesiminde hükümete karşı nasıl öfke uyandırabiliriz, toprak beylerine karşı serfleri, müdürlerine karşı memurları nasıl silahlandırabiliriz, dinî inançları nasıl köreltebiliriz, Kafkasya, Sibirya, Finlandiya, Polonya ve Ukrayna'da nasıl etkili olabiliriz meseleleri tartışıldı. Butaşeviç-Petraşevski 1845 yılından beri haftanın belli bir günü evinde öğretmen, edebiyatçı ve öğrenci olmak üzere toplumun farklı katmanlarından insanları topluyor ve Rusya'daki mevcut devlet yönetimine karşı söylemlerini gerçekleştiriyor." (Бельчиков, 1936: 10).

23 Nisan 1849 günü yaklaşık kırk Petraşevski üyesi *Pyatnitsa* toplantısında tutuklanarak Petro ve Pavel Kalesi'ne getirilir. 22 Aralık 1849 tarihinde darağacına çıkarılan üyeler infazlarının gerçekleştirilmesini beklerken Çar tarafından affedildiklerini öğrenirler. Neticede Rusya'nın farklı bölgelerine sürgüne gönderilirler (Жданов, 1966: 19). 23 Aralık 1849 tarihinde Petersburg gazetelerinde, *Russkiy invalid* ve *Sankt-Peterburgskiye vedomosti* yayın organlarında resmî bir bildiri yayımlanır. Bildiride, Petraşevski topluluğunun Batıdaki sosyalist ideolojilerle bağlantıları, üyelerinin din ve mülkiyete yönelik düşmanca tavırları ve millî değerleri radikal biçimde değiştirme isteklerine yer verilir ve şöyle yazılır: *"Sosyalistlerin zararlı öğretileri, tüm Batı Avrupa'da kargaşa ve isyana sebep olduktan sonra maalesef, bizim vatanımıza da aksetti."* (Жданов, 1966: 19-20).

Neticede I.Nikolay'ın baskıcı yönetimi karşısında Petraşevski topluluğu üyelerinin kısa bir zaman diliminde oldukça önemli düşünsel ve edebî faaliyetler gerçekleştirdikleri ve tutuklanmalarına rağmen ütopyik sosyalist görüşlerini geniş kitlelere ulaştırmayı başardıkları görülür.

Petraşevskiler ve Edebiyat

Petraşevskilerin en önemli ideolojik propaganda araçlarından birisi kuşkusuz şiirdir. Topluluk üyeleri, manevî açıdan şiirin gücünden ilham alırlar. Farklı bir deyişle, Petraşevskiler, geleceğe yönelik umutlarını sosyalist ve özgürlükçü dizelere tutunarak perçinlerler. Dahası şiirin geniş kitlelere yayılabilme gücünün de farkındadırlar. Söz gelişi Petraşevski toplantılarında, *"Halkı daha iyi etkilemek için edebiyatçılar nasıl davranmalıdır?"* sorusu üzerine cevap aranır. Topluluk lideri Petraşevski ise edebiyatçılara verdiği değeri şu sözleriyle belirtir: *"Unutmayınız ki, büyük yetenekler toplumsal ve milli servettir."* (Жданов, 1966: 32). O yıllarda liberal görüşlü gençler ve üniversite öğrencileri arasında

epeyce meşhur olan ve Petraşevski şairlerinden birine ait olduğu iddia edilen şu anonim dizeler dikkat çekicidir:

“Arkadaşlar! Loş, sönük, fena havalarda zar zor
ışık Veren
Fenerin yerine,
Çarı asmamız daha iyi olmaz mı?
Özgürlük ateşinin ışığı parlamaya başlardı o
Zaman!”

*(Друзья! Не лучше ли на место фонаря,
Который темен, тускл, чуть светит в
Непогоды,
Повесить нам царя?
Тогда бы стал светить луч пламенной
Свободы!)* (Жданов, 1966: 9)

Yukarıda geçen dizelerden anlaşılacağı üzere çarın öldürülmesi fikri de Petraşevskilerin en çok tartıştıkları konulardan biridir. Örneğin, Katenev, Çar’ı öldürme isteğini defalarca gündeme taşır. Rivayete göre, bir gün Katenev üç çarın, I.Pyotr, I.Aleksandr ve I.Nikolay’ın büstlerinin önünden geçerken onlarla alay eder ve şöyle der: “Birincisi barbar, ikincisi boş yere kan dökmüş biri, üçüncüsüne dair söylenecek söz bile yok. Hepsini tavana asmak gerek.” (Егоров, 1988: 201).

Petraşevski topluluğunun gecelerinde edebî meseleler sıklıkla gündeme taşınır. Aleksandr Sergeyeviç Griboyedov, Aleksandr Sergeyeviç Puşkin ve Mihail Yuryeviç Lermontov’un eserleri yüksek sesle ve ezbere okunur. Şair Ahşarumov, bu gecelerden birini şu sözlerle anımsar: “Bir gece tümüyle tartışmayla geçti. Gogol mu yoksa Krılov mu daha yetenekli? Hangisi milletine daha çok katkı sağladı? Hangisi daha ünlüydü? gibi sorularla herkes tüm gece tartıştı.” (Жданов, 1966: 29). Petraşevski yazarlarından Wilhelm Toll ise toplantılarda gerçekleşen bir tartışmayı şöyle hatırlar: “Durov ve Dostoyevski ile tartıştım. Edebiyatın bir ideali olmalı mı konusunda... Bu arada ben edebiyatın bir eyleme yönelik olmasını, şairin her şeyden önce bir vatan evladı olduğunu ve şairin tüm eylemlerini vatanın refahı uğruna gerçekleştirmesi gerektiğini savundum.” (Жданов, 1966: 29).

20. yüzyıl Rus Sembolizm şair Aleksandr Aleksandroviç Blok, 1908 yılının Ekim ayına ait “Sanat Geceleri” (*Вечера укыцствэ*) adlı makalesinde Petraşevski topluluğu üyesi şair ve yazarları şu sözlerle gıptaıyla anar:

“Geçen gün, benim kuşağımdan bir yazar bana eski edebiyat gecelerinden bahsetti. Bu geceler nadiren gerçekleştirilirdi, fakat çok görkemliydiler... Peki, neden ruhu derinden sarsarlardı? kısıp sesli ve zarif konuşmasıyla Maykov mu, kirli beyaz eldivenli romantik ve titrek eliyle Polonskiy mi, ‘Korkmadan ve şüphe duymadan ileri’ diye çağıran gümüşü kır saç ve sakalıyla Pleşçeyev mi? İnsanda yüce duygular uyandırıyorlardı. Şimdi buna benzer bir şey var mıdır acaba, olabilir mi?” (Блок, 1908).

Petraşevskilerin etkin olduğu 1840’lı yılları Rus edebiyatında bir geçiş dönemidir. Romantizm öncü akım olma özelliğini kaybederken, gerçekçilik yaygınlaşır (Olçay, 2003: 179). Puşkin ve Lermontov’un şiir sanatından farklı olan; doğacılığa ve gerçekçiliğe özgü şiir gelişmeye başlar. Maykov bu durumu şu sözlerle değerlendirir: “Genç kızlara ve aya yazılan şiirler ebediyen son bulmuştur. Farklı bir çağ başlamıştır. Çağın ruhu budur.” (Olçay, 2003: 174).

Petraşevskilerin tartışma konularından birisi de sansür sorunudur. Üyelerin büyük kısmı sansür reformu talep eder. Şair Durov, durumu şu sözlerle dile getirir: “Petraşevskilerin bir kısmı sıkı sansürden dolayı şu anda gerçek bir edebiyatın var olmadığını; diğer kısmı ise edebiyatın var

olduğunu, hatta Rus milletinde olduğu haliyle dünyanın hiçbir yerinde olmadığını savunuyordu." (Жданов, 1966: 31).

Petraşevskilerin ideolojik ve politik söylemlerindeki farklılıklar edebî eserlerine de yansır. Petraşevskiler arasında tek tip bir edebiyat türünden bahsetmek mümkün değildir. Yine de gerçekçiliğe yakın olmaları ve şairi toplumun sözcüsü, peygamberi ya da eğitmeni olarak görmeleri bakımından ortaklıklar taşırlar. Bununla birlikte Petraşevskilerin şiirlerinde hayal kırıklığı, yaşadıkları dönemden memnuniyetsizlik, ezilenlerle empati kurma, millî tarih ve değerlere yöneliş, ütopyik sosyalizmi hayata geçirme arzusu ve özgürlük için mücadele konuları ön plandadır. İsa ve dinî değerleri halkın desteğini kazanmak adına propaganda aracı olarak kullanırlar. Esasen ateist olan Petraşevski yaşadıkları dönemdeki tutarsızlığı şu sözlerle açıklar: *"İsa'nın öğretisi eşitlik olduğuna göre Hristiyan bir toplumda kölelik ortadan kaldırılmalı... Tüm toprak sahipleri kendilerine ait toprak ve suyu ortak kullanıma sunmalı."* Petraşevskilerin çarlığı sert ifadelerle kınayan ve eleştiren şiirlerinin büyük bölümü yazık ki günümüze ulaşamaz (Жданов, 1966: 31).

Şiirin geniş kitlelere ulaşan gücünün bilincinde olan Petraşevskiler edebiyata önem verirler. Topluluk üyeleri toplantılarında dönemin sansür baskısını rasyonel yöntemlerle aşmanın ve daha fazla insana ulaşabilmenin yollarını arar.

Aleksey Pleşçeyev

Rus şair, çevirmen ve edebiyat eleştirmeni Aleksey Nikolayeviç Pleşçeyev, 22 Kasım 1825 günü Kostroma'da dünyaya gelir. Babası, köklü ve soylu bir aileye mensup olan Pleşçeyev'in çocukluğu, Nijniy Novgorod bölgesinde geçer. Pleşçeyev, 1843 yılında Petersburg Üniversitesi Doğu Araştırmaları Fakültesi'ne girer. Genç şair, şiirleriyle Rektör Pyotr Pletnyov'un dikkatini çekmeyi başarır ve böylece ilk şiirleri Pletnyov'un yayıncılığındaki *Sovremennik* dergisinde çıkar (Поляков, 1964: 6).

Pleşçeyev, öğrencilik yıllarında Belinski'nin siyasî, toplumsal ve sanatsal görüşlerinden etkilenir ve öğrenciler arasında hızla yayılan demokratik ve sosyalist düşüncelerin tesiri altında kalır. Neticede 1845'te okulu terk eder ve durumu Pletnyov'a gönderdiği mektubunda şöyle anlatır: *"Kendimi canlı ve gerçek bilimle aydınlatacağım... Gerçek hayata yakın olan bilimle."* Genç şair aynı yıl Petraşevskiler ile tanışır (Кузин, 1988: 38).

Pleşçeyev'in ilk şiir kitabı *A. N. Pleşçeyev'in Şiirleri (Стихотворения А. Н. Плещеева)* 1846 yılında yayımlanır. Bir şairin, *"Toplumsal hareketi hissetmekle yükümlü."* olduğunu savunan genç şair şiir yazma amacını şu ifadelerle açıklar: *"Düşüncelerimi halka benimsetmek."* (Поляков, 1964: 10). Pleşçeyev'in çarlık ve serflik karşıtı içerikli şiirlerinden oluşan derlemesi, âdeta Petraşevskilerin şiirsel manifestosudur. Derlemeyi okuyan edebiyat eleştirmeni Valerian Maykov, Pleşçeyev'i şu sözlerle değerlendirir:

"Lermontov'un ölümünden bu yana şiirimizin içinde bulunduğu perişan durumda, Pleşçeyev tartışmasız ortaya çıkan ilk şairdir. Şiirinde parçalanmış ruhunun feryadı, yaşadığı olaylarla sürdürdüğü ısrarlı mücadele pis, havasız ve sıkışmış bir zindanda gibi duyuluyor. Demir parmaklıkları kırmak, acı çeken kardeşlerine güneş ışığı yansıtmak ve temiz havayı solutmak istiyor." (Кузин, 1988: 68).

Pleşçeyev, Petraşevski üyelerinin tutuklandığı 23 Nisan 1849 günü Moskova’da bulunması sebebiyle arkadaşlarından bir hafta kadar sonra 28 Nisan’da tutuklanır. Tutuklanma gerekçesi olarak Belinski’nin yasaklı mektubunu çoğaltması ve yayması gösterilir. 22 Aralık 1849 tarihine kadar tıpkı diğer arkadaşları gibi Petro ve Pavel Kalesi’nde hapis yatar. 22 Aralık günü tutuklu Petraşevkilerle birlikte darağacında idamını beklerken I.Nikolay tarafından affedildiğini öğrenir. Bu travmatik olaydan sonra şairin Orenburg’ta sürgün hayatı başlar. 1858 yılında sürgünden dönen Pleşçeyev yeniden edebiyatla ilgilenmeye yönelir. Nikolay Gavriloviç Çernişevski ve Dobrolyubov’la birlikte *Souremennik* dergisinde şiirlerini yayımlar. Bu yıllara ait şiirlerinde Rus şair Nikolay Alekseyeviç Nekrasov’un etkisi belirgin biçimde göze çarpar. 1861 yılında bir şiir derlemesi daha çıkan şair, 1872’de ise *Oteçestvenniye Zapiski* dergisinin sekreterliğine atanır. Pleşçeyev 26 Eylül 1893 tarihinde Paris’te yurt dışı seyahatinde iken hayata gözlerini yumar (Кузин, 1988: 301-306).

Pleşçeyev’in hiç kuşkusuz en ünlü şiiri, 1846 yılında kaleme aldığı “İleri! Korkmadan ve Şüphe Duymadan” (*Вперед! без страха и сомненья*) adlı eseridir. Dobrolyubov bu şiiri şu sözlerle takdir eder: “Cesur bir çağrı! Kendine, insanlara, iyi bir geleceğe duyulan inançla dolu.” (Жданов, 1966: 56) Sekiz dördlükten oluşan şiirde anlatıcı kendisi gibi düşünen sosyalist gençlere seslenir. Anlatıcı arkadaşlarını ve kardeşlerini cesaretle bildikleri yolda yürümeye çağırır. Çarlığı hedef alan eserde, adalet, eşitlik, birlik ve özgürlük arzusu ön plandadır. Anlatıcı, gücünü din ve inançlardan değil bilimden aldığını belirterek pozitivist ve materyalist yönünü vurgular. İnsanların din kisvesi altında kandırıldığını, korkutulduğunu ve uyutulduğunu söyler. Yardımlaşma ve sevgi çağrısı yaparak Rus gençliğini kendi kaderini yazmaya teşvik eder. Eserde, anlatıcı olarak birinci çoğul şahıs (*biz*) (*мы*) kullanılarak birlik ve beraberlik duygusu ön plana çıkarılır. Şiirin temel alındığı *yalan/hakikat* (*ложь/истина*), *zengin/fakir* (*бочач/нищий*), *günah/ hayır* (*грех/благо*) ve *toprak/ sema* (*земля/небо*) gibi tezatlıklarla anlatı güçlendirilir. Şiirin tam metni şöyledir:

“İleri! Korkmadan ve şüphe duymadan

Kahramanlığa doğru, arkadaşlar!

Kutsal kefaretin şafağını

Semalarda çoktan gördüm ben!

...

Cesur ol! Birbirimize yardım edeceğiz

Ve ileriye birlikte hareket edeceğiz.

Ve *bilimin* bayrağı altında

Birliğimiz güçlensin ve büyüsün.

...

Günah ve yalanın rahiplerini

Hakikatin sözüyle cezalandıracağız,

Ve uyuyanları rüyalarından kaldıracacağız,

Ve orduyu savaşa süreceğiz!

...

Kendimize ne dünyada ne de semalarda

Put yaratmayacağız;

(*Вперед! без страха и сомненья*

На подвиг доблестный, друзья!

Зарю святого искупленья

Уж в небесах завидел я!

...

Смелей! Дадим друг другу руки

И вместе двинемся вперед.

И пусть под знаменем науки

Союз наш крепнет и растет.

...

Жрецов греха и лжи мы будем

Глаголом истины карать,

И спящих мы от сна разбудим,

И поведем на битву рать!

...

Не сотворим себе кумира

Ни на земле, ни в небесах;

Dünyanın tüm armağanları ve hayırları uğruna
Onların önünde toprağa düşmeyeceğiz!

...

Sevgi öğretisini
Fakirlere, zenginlere biz ilan edeceğiz,
Akılsız cellatları affedip
Öğretinin izini süreceğiz!

...

Hayatını kanlı bir kavgada,
Ağır kaygılarda tüketen;
Tembel ve kurnaz bir köle gibi
Yeteneğini toprağa gömmeyen kutludur!

...

Kutsal hakikatin ışığı
Yol gösterici yıldız gibi aydınlatsın bizi;
Ve inanın, yüce gönüllü sesin
Dünyada duyulması boşuna değildir!

...

Hâlâ gençliğin gücüyle dolu iken,
Kardeşlerim, kardeşinizin sözüne kulak verin:
İleri, ileri ve geri dönmeden,
Uzarlarda kaderimiz yazılmadan!"

За все дары и блага мира
Мы не падем пред ним во прах!

...

Провозглашать любви ученье
Мы будем нищим, богачам,
И за него снесем гоненье,
Простив безумным палачам!

...

Блажен, -кто жизнь в борьбе кровавой,
В заботах тяжких истоцил;
Как раб ленивый и лукавый,
Талант свой в землю не зарыл!

...

Пусть нам звездою путеводной
Святая истина горит;
И верьте, голос благородный
Не даром в мире прозвучит!

...

Внемлите ж, братья, слову брата,
Пока мы полны юных сил:
Вперед, вперед, и без возврата,
Что б рок вдали нам ни сулил!) (Поляков,
1964: 82-83).

Pleşçeyev'in 1846 yılına ait *Biz Kardeşlerin Seninle Duygudaşız* (По чувствам братья мы с тобой) adlı şiirinde, mevcut yönetime ve otokrasi baskısına duyulan nefret ön plandadır. Pleşçeyev yıllar sonra bir yazısında bu eserini Moskovalı devrimci görüşlü üniversite öğrencileri için yazdığını belirtir. Ayrıca Lenin'in kız kardeşi Anna İlyiniçna Yelizarova-Ulyanova bir konuşmasında çarlık karşıtı söylemleri sebebiyle yasaklı olan bu şiiri babasının evde sıklıkla okuduğunu belirtir (Поляков, 1964: 373). Rus devrim tarihinde önem arz eden bu şiirde anlatıcı özgürlüğün hâkim olduğu mutlu bir geleceğe olan inancını canlı tutar ve arkadaşlarına seslenir. Eserdeki *biz* (мы) anlatıcı birlik ve beraberlik duygusunu perçinler. Anlatıcı, Rus gençlerinin mevcut baskı ve ülkedeki olumsuz gidişattan etkilenmeden, bağımsızlığa duydukları inancı diri tutmasını ister ve şöyle der:

"Biz kardeşlerin sizinle duygudaşız,
İkimiz de kefarete inanırız,
Ve ölene dek
Ana vatanımıza bela olanlara düşmanlık
besleyeceğiz.
Arzu edilen an geldiğinde
Ve uyuyan milletler uyandıığında ise,

(По чувствам братья мы с тобой,
Мы в искупление верим оба,
И будем мы питать до гроба
Вражду к бичам страны родной.
Когда ж пробьет желанный час
И встанут спящие народы —

Özgürlüğün kutsal ordusu
Saflarında bizi görecek.
Kutsal hakikate duyulan sevgiyle
İçinde, biliyorum, kalbin çarpıyor,
Ve muhakkak, benim dürüst sesime
Onda cevap bulunacak.”

*Святое воинство свободы
В своих рядах увидит нас.
Любовью к истине святой
В тебе, я знаю, сердце бьется,
И, верно, отзыв в нем найдется
На неподкупный голос мой.)* (Поляков,
1964: 90).

Pleşçeyev, yine 1846 yılında yazdığı *Şaire (Поэту)* adlı şiirinde ise özgürlük ve adalet taraftarı olan dönem şairlerinin yaşadığı zorlukları dile getirir. Anlatıcı tüm dünyaya sevgi ve barışın hâkim olduğu günlerin hayalini kurar. Şiirde köhne zihniyetler eleştirilir. Anlatıcı, geçmiş nesillerin öğretilerini eleştirmeden kabul edenleri *ikiyüzlü* ve *aptal* epithetleriyle değerlendirir. *İsa (спаситель)* ve *şair (поэт)* arasında analogi kuran anlatıcı, bu suretle şairi yücelterek toplumun lideri ve öncüsü konumuna çıkarır. Şiir sosyalist görüşlü Fransız şair Auguste Barbier'nin “*Tüm İlham Perileri*” (*Toutes Les Muses, 1831*) şiirinden şu alıntıyı yaparak başlar: “Şair, hak ve insanlık uğruna/ Yüce bir isyankâr olmalıdır.” (*Le poète doit être un protestant sublime/ Du droit et de l'humanité.*) Anlatıcı dönem şairlerine şöyle seslenir:

“Yüce acıyı çekmeyen,
Acı dolu gözyaşları akıtmayan,
Ebedî ideali görmek için
Nafile beklentilerle eziyet çekmeyen;
Endişe duymaktansa
Rahatı ve zevki yeğleyen;
İhanetin uysal kölesi olan,
Senin kutsal aşkla soluyan,
Eserlerini anlamaz,
Ve kalabalıkta,
Babalarının düşünceleriyle yaşayan,
Bu kötü niyetli, ikiyüzlü ve aptallardan çok var,
Onlarda söylediklerine cevap bulamazsın;
Sen alışık olduğun, doğru yolda,
Cesur adımlarla ilerle;
Katı yürekli düşmanlarını affet
Ve inan, *Kurtarıcı* gibi,
Yolda öğrencilerinle karşılaşacağına.
Evet, inan: Sevgi ve barışın
Arzu edilen zamanı gelecek,
Ve dünya senin öğretini gördüğünde,
Sana *yüce* diyecek.”

*(Кто не страдал святым страданьем,
Кто горьких слез не проливал,
Томимый тщетным ожиданьем
Увидеть вечный идеал;
Кто на покой и наслажденья
Души тревоги променял;
Кто сам, преданья раб послушный,
Тот не поймет твоих созданий,
Любовью дышащих святой,
И много их в толпе найдется,
Злых, фарисеев и глупцов,
Живущих мыслями отцов,
В ком речь твоя не отзовется;
Но ты иди прямой дорогой,
Привычной, смелою стопой;
Врагам озлобленным прости
И верь, что встретишь, как Спаситель,
Учеников ты на пути.
Да, верь: любви и примиренья
Пора желанная придет,
И мир, прозрев, твое ученье
Тогда великим назовет.)* (Поляков, 1964:
76-77-78).

Pleşçeyev'in çarlık karşıtı, özgürlükçü ve umut vadeden şiirleri gerek yaşadığı gerekse ileriki dönemlerde demokratik ve sosyalist görüşlü şair, yazar ve düşünörlere ilham verir.

Dmitriy Ahşarumov

Dmitriy Dmitriyeviç Ahşarumov 14 Mayıs 1823 günü Petersburg'ta dünyaya gelir. General babası Dmitriy İvanoviç Ahşarumov, savaş tarihçisi ve yazardır. Ahşarumov, 1842 yılında Petersburg Üniversitesi Doğu Araştırmaları Fakültesi'ne girer. 1846 yılında eğitimini tamamlar ve Dış İşleri Bakanlığı'nda çalışmaya başlar (Семевский, 1905: IV). Ahşarumov 1848 yılında ise Petraşevski topluluğuna üye olan ve Fourier'in sosyalist öğretilerini benimseyen Debu ile tanışır. Debu vesilesiyle topluluğa girer. Arkadaşının dinî, etik ve siyasî görüşlerinden oldukça etkilenen Ahşarumov şöyle der: "Ondan sosyalizmle ilgili kitaplar aldım. Bana yeni bakış açıları kazandırdı." (Орлов, 1966: 141).

Ahşarumov çok cesur ve enerjik bir mizaca sahiptir. Hükümeti devirmek için acilen isyan çıkarılması gerektiğini savunanlar arasında yer alır. 23 Nisan 1949 günü Petraşevski üyesi diğer arkadaşlarıyla birlikte tutuklandığında üzerinde şunların yazılı olduğu bir not defteri bulunur: "Din ve dinin emrettikleri, din adamlarının söyledikleri insanlığı hiçbir yönden iyiye götürmüyor. Kanunlar ve yargı sistemi tümüyle değişmeli. Aptal, işe yaramaz ve boş hayatlarımızdaki şartlar tümüyle elden geçirilmeli. Devletin yararsız politikaları, bakanlıkları, savaşlar, mevcut aile düzeni ortadan kaldırılmalı." (Семевский, 1905: VI).

Petro ve Pavel Kalesi'nde bir hücrede tek başına hapis yatmaya dayanamayan Ahşarumov, I.Nikolay'dan merhamet diler. Psikolojik baskı ve bunalım sebebiyle gerçekleştirdiği bu davranışından ötürü ömür boyu pişmanlık duyar. 22 Aralık 1849 günü darağacında idam edilmeyi beklerken cezasının sürgüne çevrildiğini öğrenir. Kafkasya'da askerî hizmete dâhil olur. 1856 yılında istifa eden Ahşarumov, yaşadığı tüm zorluklara rağmen gücünü toplar ve radikal bir karar alarak Derpsk Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girer. Berlin, Paris ve Prag'ta tıp alanında eğitim alarak kendisini geliştirir. Ahşarumov 1866 yılında mezun olur. 1910 yılında hayatını kaybeder (Орлов, 1966: 142).

Ahşarumov, sürgün ve hapis günlerini detaylı biçimde 1905 yılına ait otobiyografik çalışması *Anılarımdan (1849-1851) (Из моих воспоминаний (1849-1851))* 'da tasvir eder. Şiirlerini de bu zorlu günlerde kaleme alır. Adı geçen kitabında şöyle yazar: "Tüm gün alçak sesle kendi kendime konuşuyordum... Bazen heyecanlanıyor ve şiirlerimi coşkuyla okuyordum. Hücremde ileri geri kâh hızlı kâh yavaş adımlarla gezinirdim ve kendimle konuşurdum. Bazen ise yüksek sesle okur sonra dizelerimi çiviyle duvarlara ya da yere yazardım." (Орлов, 1966: 142).

Ahşarumov, 1849 yılında hapiste iken yazdığı *Zar Zor Ayakta Duruyorum, Sarhoş Gibi Sallanıyorum (Едва я на ногах, шатаюсь как пьяный)* şiirinde yaşadığı zorlukları sade ve açık bir üslupta dile getirir. Eserde, hapis hayatının iç karartıcı ve katlanması güç detayları dikkat çekicidir. Yalnızlık anlatıcıyı sürgünü bile arzulayan birine dönüştürür. Anlatıcı psikolojik tutarsızlıklar sergiler. İç monolog ve bilinç akışı kullanılarak aktarılan otobiyografik dizeler şöyledir:

"Zar zor ayakta duruyorum, sarhoş gibi
sallanıyorum.

(Едва я на ногах, шатаюсь как пьяный.
Мысль отуманена, и голова горит.

Düşüncelerim bulanık ve başım yanıyor.

Ah! Berbat bir hapishanede bulunmak ağır geliyor,
Duvarlarının içine ben, canlı canlı, gömüldüm:
Eziyet çekiyorum,
Özgürlüğün, havanın ve insan sesinin yoksunluğunu ağır ağır çekiyorum,
Her şey yalnızlığa gömülü, hapiste.
Saatlerin tıkırtısı, bekçilerin fısıltıları
Ya da anahtar sesiyle güürültülü koşuşturmalar.
Ve çan sesi, hep aynı.
Geçip giderek, gece gündüz duyulur;
Nereye baksan, hapishanenin çirkin görüntüsü.
Gözlerimin önünde hep kalenin spitz cinsi köpeği dikiliyor,
Ah, ağır, ağır geliyor bana, anılarım
Beni eski mutlu günlere sürüklüyor,
Ve ağlamak geliyor içimden, gözyaşı dökmeden
hıçkırarak ağlıyorum,
Onların yerini bir gülme alıyor, göğsümü titreten,
Ve derin öfke ve acıyla dolu,
Ben burada tek başıma kahkaha atıyorum.
Ah, Adil Tanrı'm! Kurtar ve sakla
Hapisteki düşmüş ruhumu tükenmekten.
Sibiryaya ve sürgündür benim hayallerim,
Onlarda saklı benim her şeyim ve kurtuluşumun mutluluğu.”

Ahşarumov, yine Petro ve Pavel Kalesi'ndeki tutukluluk günlerinde yazdığı 1849 yılına ait *Yüzyılın Yüzkarasıdır* (Позором века) şiirinde de hapishanelerin zorluklarını sade bir dil ve kısa ifadelerle betimler. Yalnızlık, açlık, hastalık ve pislik anlatıcının ruh halini çökertir. Anlatıcı, Rusya'daki hapishaneleri şu dizelerle eleştirir ve kınar:

“Yüzyılın yüz karasıdır

İnsan için

Hapishane.

Buraya koyuyor

Ve kilitliyorlar

Orası loş.

Ve güçlükle nefes alarak,

Pislikte yuvarlanan,

Ох! тяжело сидеть в тюрьме поганой —

В ее стенах один я, как живой, зарыт:

Томлюсь, переносу тяжелые лишения

Свободы, воздуха и голоса людей,

Всё в одиночестве, в тюремном заключеньи.

При кликах часовых, шептаньях сторожей

Иль шумной беготне со связками ключей.

И колокольный звон, всегда однообразный,

Переливайся, и день и ночь звучит;

Куда ни поглядишь — тюрьмы вид безобразный,

Перед глазами всё ищиц крепостной торчит.

Ох, тяжело, тяжело мне, — мои воспоминанья

Влекут меня в былые счастья дни,

И плакать хочется, без слез мои рыданья,

Их заменяет смех, трепещущий в груди.

И злобой и тоской исполненный глубокой, Хохочу один здесь одинокой.

О боже праведный! Спаси и сохрани

Мой павший Дух в тюрьме от истомленья.

Сибирь и каторга — мечты мои одни,

В них счастье всё мое и радость избавленья.) (Орлов, 1966: 144).

(Позором века

Для человека

Стоит тюрьма.

Туда сажают

И запирают —

Там полутьма.

И, задыхаясь,

В грязи валяясь.

İnsanlar orada bekliyorlar,
Her şey sürüp giderken,
Hakkımızdaki davaya
Bakılırken.

...

Her esniyorum,
Gözyaşı dökmeden hıçkırarak ağlıyorum
Artık gücüm yok!
Ah Tanrım, Tanrım!
Bu da ne, nedir bu
Sen benim kaderime ne yazdın!"

Там люди ждут,
Пока всё длится,
Пока свершится
Над ними суд.

...

И всё зеваю,
Без слез рыдаю —
Нет больше сил!
О боже, боже!
Что ж это, что же
Ты мне судил!) (Орлов, 1966: 145-146).

Ahşarumov, 1849 yılında kaleme aldığı *Toprak, Talihsiz Toprak (Земля, несчастная земля)* şiirinde ise tüm dünyada süren açlık, savaş, şiddet ve adaletsizliği kınar. Anlatıcıya göre, sadece Rusya değil, tüm insanlık kötülüğün tehdidi altındadır. Dünyadaki mevcut kötülükleri sıralayan anlatıcı şiirin sonunda ütopyik bir geleceğin hayalini kurar. Tezat imgelerin dinamizm kazandırdığı şiirde, *kötülükten ve karanlıktan, iyiliğe ve aydınlığa* ani bir geçiş söz konusudur. Geleceğe umutla bakan şiirin tam metni şöyledir:

"Toprak, talihsiz toprak,
İnilti, şikâyet ve işkencenin dünyası!
Üzerindeki tüm hayat kötülüğün yükü altında
Ve doğduğun günden itibaren, her yerde
gözyaşları;
İnsani işlerde uyuşmazlık ve bağırıtı,
Ve boru sesi ve silahların uğultusu,
Ve feryat ve şanın vahşi çığlığı;
İnsanlar birbirlerini yakıyor ve kesiyor!
Fakat daha iyi bir zaman gelecek:
Kanlı savaş bitecek,
Toprak meyvelerle büyüyecek
Ve yoksul cefakeş millet
Hayatın özgürlüğüne kavuşacak
Yüksek tutkularıyla:
Tahrip edilmiş topraklarda bol tahıl yetişecek,
Ve sefil toprak saraylarla kaplanacak!
O zaman yeryüzü gezegeni için
Farklı bir dönem başlayacak.
Ne kış ne yaz olacak,
Dünya küresi değişecek:
Ekliptik ekvatorla birleşecek,

(Земля, несчастная земля,
Мир стонов, жалоб и мученья!
На ней вся жизнь под гнетом зла
И всюду плач, со дня рожденья;
В делах людских — раздор и крик,
И трубный звук, и гул орудий,
И вопль, и дикой славы клик;
Друг друга жгут и режут люди!
Но время лучшее придет:
Война кровавая пройдет,
Земля произрастет плодами
И бедный мученик-народ
Свободу жизни обретет
С ее высокими страстями:
Обильный хлеб возрастет над взрытыми
полями,
И нищая земля покроется дворцами!
Тогда и для земной планеты
Настанет период иной.
Не будет ни зимы, ни лета,
Изменится наш шар земной:
Эклиптика с экватором сольется,

Ve ebedî ilkbahar gelecek...

Ve insanlar için farklı bir hayat başlayacak

Canlı bir harmoni ile dolacak.

O zaman hem insanlar hem doğa değişecek,

Ve yeryüzünde barış, mutluluk ve özgürlük
olacak!”

И будет вечная весна...

И для людей другая жизнь начнется —

Гармонией живой исполнится она.

Тогда изменятся и люди и природа,

*И будут на земле — мир, счастье и
свобода!*

(Orlov, 1966: 147-148).

Ahşarumov’un gerçekçi bir üslup ve sade bir dille kaleme aldığı şiirleri, Petraşevskilerin tutukluluk günlerinde yaşadıkları zorluklara tanıklık eder. Ahşarumov, her şeye rağmen geleceğe olan umut ve inancını canlı tutarak dönem gençlerine ilham verir.

Sergey Durov

Sergey Fyodoroviç Durov, 1816 yılında Orlov’da dünyaya gelir. Petersburg’ta eğitim gören Durov bir süre memurluk yaptıktan sonra edebiyatla ilgilenmeye başlar. Durov, şiir, uzun hikâye, deneme ve eleştiri yazıları kaleme alarak eserlerini farklı dergilerde yayımlar. George Gordon Byron, Victor Hugo, Pierre-Jean de Béranger ve Auguste Barbier’nin sosyalist içerikli şiirlerini Rusçaya çevirir. Durov’un şiirleri, toplu olarak hiçbir zaman münferit bir kitap olarak basılmaz (Orlov, 1966: 163).

Durov, 23 Nisan 1849 günü Petraşevski topluluğuna üye olan arkadaşlarıyla birlikte tutuklanarak Petrapavlovsk Kalesi’ne getirilir. 22 Aralık 1849 günü ise darağacında iken idam cezasının sürgüne dönüştürüldüğünü öğrenir. Dostoyevski ile birlikte Omsk’a gönderilir. Dostoyevski, 1862 yılında yayımlanan *Ölümler Evinden Anılar (Зануски из Мёртвого дома)* eserinin yedinci bölümünde Durov’u şu sözlerle betimler: “Arkadaşlarımdan birinin (soylulardandı) hapishanede tum gibi eriyişini dehşetle izlemiştim. Hapse benimle birlikte girdiğinde genç, yakışıklı ve dinçti. Çıktığında ise harap olmuştu, saçları kırıştı ve nefes darlığı çekiyordu.” (Достоевский, 1988: 93).

Durov, 1857 yılında sürgünden döner ve Odessa’da yakın arkadaşı Palm’ın evine yerleşir. 1969 yılında ise hayata gözlerini yumar (Orlov, 1966: 163). Durov’un şiirlerinde de dönemin siyasî ve sosyal şartları eleştirilir. Diğer şairlerin aksine Durov’un şiirlerinde ümitsizlik ve hayal kırıklığı baskındır. Pesimist nitelikli eserlerinde geleceğe umutla bakılmaz. 1846 yılında yazdığı *Sone (Сонет)* şiirini bu duruma örnek olarak gösterebiliriz. Eserin türüne uygun olarak iki dördlük ve iki üçlükten oluşan eserde anlatıcı çaresizliğini haykırır. Karanlıklar içindeki anlatıcı, *mutsuz, ümitsiz, güçsüz ve hastadır*. Anlatıcı, toplumdaki sosyal, siyasî ve ekonomik buhranı *meçhul ve karanlık bir yol* metaforuyla verir. Şöyle der:

“Ben düşünüyorum: Neye dayanayım?

Artık bakacak ne kaldı?

Ruhen ve kalben nerede barınayım?

Hasta göğsümü ne ile iyileştireyim?

...

Başımın üstünde altın rengi gökyüzü kararıyor,

Meçhulde kayboluyor yolum,

Etrafımda yoğun bir duman uzanıyor,

(Я думаю: на что облокотиться?

На что теперь осталось взглянуть?

К чему душой и сердцем приютиться?

Чем вылечить мою больную грудь?

...

Над головой золотое небо тмится,

В неизвестности теряется мой путь,

Густой туман вокруг меня ложится

—Bir rıhtım yok dinlenebileceğim.

...

Sevmeye gücüm; ümit etmeye takatim yok:

Dilemek ise artık bana komik geliyor:

Dileklere uzun zamandır inanmıyorum...

...

Geceleyin geç saatte yürüyen biri,

Gözlerini belirsiz enginlere nafil dikiyor.

Etrafındaki her şey bulanık, her şey karanlık..."

Нет пристани, где б мог я отдохнуть.

...

Любить — нет сил; надеяться — нет мочи:

Желать — теперь мне кажется смешно:

Желаниям не верю я давно...

...

Так пешеход, во время поздней ночи,

В неведомую даль стремится напрасно очи.

Вокруг него всё смутно, всё темно...

(Орлов, 1966: 212).

Durov, 1848 yılında kaleme aldığı *Nereye Baksan Orada* (*Куда ни помотришь — повсюду*) adlı eserinde de yaşadığı toplumla arasındaki uyumsuzluk, çaresizlik, umutsuzluk, mutsuzluk ve bıkkınlığı gerçekçi bir üslup ve sade bir dille açığa vurur. Anlatıcı, en yakın arkadaşının bile kendisini ve görüşlerini anlamadığını düşünen kötümser bir tavırdadır. Ümitsizlik, güvensizlik ve mutsuzluğun sadece kendisini değil, tüm ülkeyi sardığını vurgulayan anlatıcı isyanını şu sözlerle dile getirir:

"Nereye baksan orada,

Her zaman *hüzünlü* yüzler görüyorsun:

Neşeli bir gülümseme ile karşılaşmayacaksın,

Neşeli bir bakışla da,

...

İnsanların uçup giden konuşmalarına

Kulak vermek istersen,

O konuşmalarda

Şüphenin, umudun ve *korkunun* ıstırabını
işitirsin.

...

Samimi bir arkadaşla buluşursan

Ve onun sırlarına inanırsan,

Tümüyle düşüncelerini açığa vurma,

Arkadaşından yanıt bekleme...

...

Bir hastanın hastayla buluşması

Hem zor hem acı verici hem de can yakıcıdır.

Fakat *kahr* ebedî olabilir mi?

Acaba sabrın sınırı yok mudur?"

(Куда ни помотришь — повсюду,

Всегда видишь грустные лица:

Не встретишь веселой улыбки,

Веселого взгляда не встретишь,

...

Захочешь ли вслушаться в речи

Летучие речи людские, —

В них слышишь какую-то муку

Сомненья, надежды и страха.

...

Сойдешься ли с искренним другом

И тайны ему поверяешь —

Всё как-то не выскажешь мысли,

Ответа от друга не выждешь.

...

И трудно, и больно, и горько

Больному с больным встречаться.

Но может ли горе быть вечно?

Ужели границ нет терпенью?) (Орлов,

1966: 247).

Petraşevskilerle birlikte sosyalist görüşleri paylaşan Durov, arkadaşları arasında da kendisini tümüyle ruhsal ve fiziksel anlamda soyutlanmış ve yalnız hisseder. Öyle ki, 1846 yılına ait *Yanınıza Gürültülü*

Bayrama Gelmeyeceğim (Я не приду на праздник шумный) şiirindeki dizeler şairin yaşadığı toplumla arasındaki uyumsuzluğu, yalnızlığı ve çaresizliği gözler önüne serer:

“Yanınıza gürültülü bayrama gelmeyeceğim,
Sevgili dostlarım,
Delice duygularımı paylaşmaya
Uzun zamandır gücüm yok benim.
Her yerde benimle olan
Çelişkili rüyalarımınla birlikteyim.
Sizin tüm mutluluklarınız bana sıkıcı,
Sizin tüm acılarınız bana komik geliyor.”

*(Я не приду на праздник шумный
К вам, милые друзья, —
Делиться чувствами безумно
Уже давно не в силах я.
Со мной повсюду неразлучны
Противуречащие сны.
Все ваши радости — мне скучны,
Все ваши горести — смешны...)* (Orlov,
1966: 214).

Durov’un pesimist şiirlerinin genel olarak dönemin Rus gençlerindeki umutsuzluk ve yalnızlık hislerini açığa vurduğu söylenebilir. Şair, diğer Petraşevski üyelerinin ve şairlerinin aksine Rusya’yı parlak bir geleceğin beklediğine inanmaz.

Sonuç

19. yüzyılın ilk çeyreği ile Fransız düşünürler François Marie Charles Fourier ve Henri de Saint Simon’un geliştirdiği ütopyik sosyalist görüşler, Mihail Vasilyeviç Butaşeviç-Petraşevski’nin liderliğinde bir araya gelen Petraşevski topluluğu üyeleri sayesinde Rusya’da yayılmaya başlar. Topluluk, 19.yüzyılın ikinci yarısında Rusya’da başlayan sosyalizm hareketinin ilk sinyallerini verir. Çarlık, serflik ve sansür karşıtı özgürlükçü, adil ve yenilikçi görüşleri gelecekteki radikal değişimlerin habercisidir. I.Nikolay’ın mutlakiyeti sürdürme arzusundaki baskıcı politikası Petraşevskileri bildikleri ve inandıkları yoldan alıkoymaz.

Adalet, eşitlik ve hak arayışlarını edebî eserlerinde de yansıtan Petraşevski şairleri ise şiirleri aracılığıyla ütopyik sosyalist ve özgürlükçü demokratik görüşlerini halka benimsetmeyi hedefler. İdeallerini geniş halk kitlelerine kabullendirme amacıyla olan bu şairlerin otobiyografik eserlerinde sosyal ve siyasî olaylar sade ve anlaşılır dil ve üslupla aktarılır. Eserleri dönemin etkin olan doğalcı eğilimine paralel olarak Rus insanını ve toplumunu gerçekçi bir şekilde yansıtır. Çarlık karşıtı söylemleri sebebiyle tutuklanan ve sürgüne gönderilen Petraşevski şairleri baskı, tehdit ve zorlamalara rağmen eşitlik ve özgürlük çağrılarını sürdürmeye devam ederler. Sözü geçen eserlerde dönemin baskıcı rejiminin muhalif görüşleri sert bir şekilde cezalandırdığı ve aydın ve eğitimli gençlerin reform beklentilerinin hiçbir şekilde karşılanmadığı tüm açıklığıyla gözler önüne serilir. Daha net bir ifadeyle, Petraşevski şairlerinin otobiyografik eserlerinde 1840’lı yılların Rusya’sının siyasî, felsefî ve ekonomik durumu adeta tarihsel bir veri gibi dönemin çarpıcı gerçekliklerini yansıtır. Ülkenin ve toplumun gerçek gereksinimlerini duyumsayan topluluk üyeleri, iktidarın siyasî ve askerî gücüne karşı koyamayarak dağılmaya mahkûm olur. Fiziksel birlik ve varlıkları cebren yok edilen Petraşevskilerin aydın fikirleri ise başta edebî eserleri olmak üzere çalışmalarını aracılığıyla gelecek nesillere ulaşır. Neticede Petraşevski topluluğunun ütopyik sosyalist idealleri Rus felsefe ve edebiyatında iz bırakarak ileriki dönemlerdeki politikacı, yazar, şair, düşünür ve sanatçılara esin kaynağı olur.

Çıkar Çatışması Beyanı

"Petraşevski Topluluğu ve Şairleri" başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Jones, G. S. (2005). Ütopik Sosyalizm. Tom Bottomore (Ed.). *Marksist Düşünce Sözlüğü*, 613- 615, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Olca, T. (2003). *Rus Edebiyatında Doğalcı Okul*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Walicki, A. (2013). *Rus Düşünce Tarihi Aydınlanma'dan Marksizme*. (Çev. Alâeddin Şenel). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Бельчиков, Н. Ф. (1936). *Достоевский в процессе Петрашевцев*. Москва: Академии Наук СССР.
- Блок, А. А. (1908). *Вечера искусств*, http://az.lib.ru/b/blok_a_a/text_1908_vechera_iskusstv.shtml. Erişim tarihi: 27.08.2022.
- Достоевский, Ф. М. (1988). *Собрание сочинений в 15-ти томах. Том 3*. Москва: Наука.
- Евграфов, В. Е. (1953). (ред.). *Философские и общественно-политические произведения петрашевцев*, Москва: Политиздат.
- Егоров, Б. Ф. (1988). *Петрашевцы*. Москва: Наука.
- Жданов, В. В. (1966). Поэты кружка Петрашевцев, В. Н. Орлов (главный редактор), *Поэты-Петрашевцы*, 5-68, Ленинград: Советский Писатель.
- Кириллов, Н. С. (1845). *Карманный словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка*. Петербург: Типография Губернского правления.
- Ключевский, В. О. (2012). *Русская история*. Москва: ОЛМА Медиа Групп.
- Кузин, Н. (1988). *Плещеев. Жизнь замечательных людей*, Москва: Молодая гвардия.
- Ленин, В.И. (1980). *Полное собрание сочинений. Том 21. Памяти Герцена*. Москва: Гослитиздат.
- Маслин, М. А. (2001). *История русской философии*. Москва: Республика.
- Орлов, А. С. & др. (2004). *История России*. Москва: Проспект.
- Орлов, В. Н. (ред.)(1966). *Поэты-Петрашевцы*. Москва: Советский Писатель.
- Поляков, М. Я. (1953). *Гоголь в русской критике*. Москва: Гослитиздат.
- Поляков, М. Я. (1964). *Поэзия А. Н. Плещеева, Плещеев Алексей Николаевич полное собрание стихотворений*. Москва- Ленинград: Советский Писатель.
- Проппер, С. М. (1907). *Петрашевцы и их время*, Петербург: Типография С. М. Проппера.

Семевский, В. И. (1905). (ред.). *Из моих воспоминаний (1849-1851), Д. Д. Ахшарумов*. Петербург: Общественная польза.

Семевский, В. И. (1922). *М. В. Вуташевич-Петрашевский и Петрашевы Часть 1*, Москва: Задруга.

Щеголев, П. Е. (1927). (ред.). *Петрашевы в воспоминаниях современников : Сб. материалов. : [В 3-х т.] Т. 2: Статьи, доклады, показания*, Москва: Государственное издательство.

Extended Abstract

The Petrashevsky Circle, a Russian literary discussion group of the dissident educated intellectuals, was organized by Mikhail Vasilyevich Butashevich-Petrashevsky. He was a strict follower of the French utopian socialist François Marie Charles Fourier. The circle of Petrashevsky, getting into the act in 1840s in Petersburg, made a notable contribution to Russian literature and philosophy. The members of the circle, composed of different professional fields like student, officer, poet, writer, philosopher, merchant and soldier, vociferously condemn the system of tsardom and serfdom. Being all free-thinkers in one way or another, the Petrashevsky circle members were heterogeneous in their thoughts and views. Few had intentions of a directly revolutionary nature, some were engaged in the study and propaganda of the socio-utopian thought of the 19th century. In other words, the circle members were very fond of the ideas of the French social reformers. From 1845 to 1849, the circle met on Fridays in the Petersburg in the apartment of Petrashevsky. The topics covered were literary, philosophical and political. The group mainly discussed Western philosophy and literature banned by the imperial Russian government. Emperor Nicholas I was afraid that the European Spring of 1848 would spread across his country, so he banned all intellectual and cultural organizations. The participants were of very diverse social origins. A significant part of the convicts was punished only for distributing the Russian philosopher Vissarion Grigorevich Belinsky's letter to Nikolai Vasilyevich Gogol, dated on 15 June 1847, or for not informing about the confidential meetings. In total, about forty people were arrested in the case of the Petrashevsky members, twenty-one of which were sentenced to death. The sentence was suspended. On the morning of December 22, the prisoners were removed from their cells without explanation and taken to Simonovskiy Square in Saint Petersburg for a mock execution. They split into groups of three and the guns were pointed at them. A minute passed before the drums sounded, announcing that the emperor had mercy on them and that the sentence had been commuted. The activity of the circle was abruptly interrupted in the spring of 1849 and its members sentenced to long years in prison. One of the most important propaganda organs of the circle of Petrashevsky was literature and especially poetry. The poets of Petrashevsky circle aimed to infuse their modern and liberal thoughts into the public. However, Nicholas I's authoritarian government restricted poets' actions and discourse. The Petrashevsky poets Aleksei Nikolaevich Pleshcheyev and Dmitry Dmitrievich Achsharumov dreamt of an independent, equal, a free and happy future in their poems. Pleshcheyev's first book of poetry, published in 1846, made his famous verse: "Step forward! Without fear or doubt..." become widely known. In Sergei Durov's poems,

dissatisfaction, disappointment, pessimism, desperation and hopelessness towards his period came into prominence. The Petrashevsky poets' banned poems secretly passed from hand to hand. Bearing aforementioned information in mind can be concluded that the Petrashevsky circle's utopian, enlightened, democratic, righteous, bright and modern opinions and ideas provided the source of inspiration for the next generation's revolution and socialism movements.